

A rendészettudomány kialakulása és gondozásának nemzetbiztonsági, határőrizeti példái a Belügyi Szemlében a rendszerváltásig

Dr. jur. Deák József¹

Abstract:

The Interior Review, as a professional-scientific forum, from its beginning to the change of the political system, facilitated the professional training of the employees of the Hungarian Ministry of Interior bodies, the tracing, professional processing, publication and perfection of the best domestic and international practices and experiences and thus the forming and development of the science of law enforcement. The Review and its professional-scientific activity played an important role in the forming and deepening of the interior activities subject to the modern rule of law.

The structure of the state security services, operating within the organization of the Interior Ministry, was radically reorganized after the 1956 revolution, similarly to that of the ministry.

The Ministry tried to strengthen the quasi newly created state security organization, the State Security Main Division III with the help of internal affairs and state security propaganda methods. What international experience and articles were chosen to extensively and intensively develop the organization? What methods, solutions and messages of the internal and allied state security propaganda are conveyed by these translations? What, possibly even current and useful professional ideas, solutions, advice or deductions do these writings contain? What domestic or international political backgrounds or situations are reflected by these articles?

At the end of the 60s and the beginning of the 70s there were significant changes in the Hungarian border surveillance. This is when the mine fields were cleared, the installation of the Electrical Alarm System was begun and the number of the Border Service corps was increased by almost 1000 people, to almost 18.000, which can be considered significant in the history of the Interior Ministry Border Service. What contributed to the modernization was definitely the publication of the translation of some professional materials from the neighbouring countries (including Germany and the countries of the socialist block) in the Internal Ministry Review.

Keywords: Police review, Interior Review, public policy, public safety, state security, rule of law, law enforcement theory, science of law enforcement, Interior Ministry, state security, the Interior Ministry Review, interior propaganda, the Hungarian border surveillance, the mine fields, the Electrical Alarm System, the Border Service

¹ ORCID 0000-0002-7661-4485

Absztrakt

A Belügyi Szemle, születésétől a rendszerváltásig (1953–1989) hatékonyan, jó szakmai-tudományos fórumként szolgálta a magyar belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok, tapasztalatok felkutatását, tudományos igényű feldolgozását, elterjesztését, tökéletesítését, ezzel a rendészettudomány létrejöttét, körvonalazását, fejlesztését. A Szemle, szakmai-tudományos tevékenységével fontos szerepet játszott a belügyi tevékenység modern jogállami szintű működésének létrehozásában, elmélyítésében.

A Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatok struktúráját az 1956-os forradalmat követően – az egész minisztériuméhoz hasonlóan – radikálisan átalakították. A szinte újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetet, a III-as, Állambiztonsági Főcsoportfőnökséget, a minisztérium a belügyi, állambiztonsági propaganda módszereivel, is próbálta építeni, erősíteni. Milyen szerep hárult ebben a Belügyi Szemle Tájékoztatójára 1963-tól 1972-ig? Milyen nemzetközi tapasztalatokat, cikkeket választottak a szervezet extenzív, intenzív fejlesztéséhez? A hazai és a szövetségi rendszeren belüli állambiztonsági propaganda milyen elveit, milyen módszereit, megoldásait, üzeneteit közvetítik ezek a fordítások? Milyen, esetleg ma is aktuális, használható szakmai ötleteket, megoldásokat, tanácsokat, következtéseket tartalmaztak ezek az írások? Milyen hazai, vagy nemzetközi aktuálpolitikai háttérrel, helyzetet tükröznek ezek a cikkek?

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a magyar határőrizetben jelentős változások álltak be. Ekkor szedték fel az aknamezőt és kezdték el telepíteni az Elektromos Jelzőrendszert (EJR), továbbá a szervezet történetében jelentősnek számító mértékben, mintegy ezerrel, csaknem 18 ezer főre növelték a BM Határőrség létszámát. A határőrizet korszerűsítéséhez minden bizonnyal hozzájárulhatott a szomszédos és a szocialista blokk országaiban megjelent határőrizeti tapasztalatokat tartalmazó szakmai cikkek magyar nyelvű fordításának közlése a Belügyi Szemle Tájékoztatójában.

Kulcsszavak: Rendőrségi Szemle, Belügyi Szemle, közrend, közbiztonság, állambiztonság, jogállamiság, renészet-elmélet, rendészettudomány, Belügyminisztérium, belügyi propaganda, magyar határőrizet, aknamező, Elektromos Jelzőrendszer, határőrség

1. Bevezetés

Bő hat évtizedet tudhat maga mögött a Belügyi Szemle; közvetlen jogelődje, a Rendőrségi Szemle életrehívásától, ami 1953 januárjában jelent meg. A Szemle, fennállása során – alkalmazkodva az aktuális állami, kormány-, konkrét belügyi és társadalmi elvárásokhoz –, hatékonyan szolgálta a belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok felkutatását, tudományos igényű elterjesztését, tökéletesítését. Jó fórumul szolgált a hazai és külföldi belügyi, később rendészetelméleti, gyakorlati problémák, tapasztalatok megismertetéséhez, megvitatásához, elemzéséhez. Eközben erősítette a hazai rendvédelmi, rendészeti szervek együttműködését, munkakapcsolatát.

Mint Korinek László akadémikus, a Belügyi Szemle főszerkesztője az újraindított BM Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet ígéretes jövőjével kapcsolatban megjegyezte: „Építhet az első kutatóintézet hagyományain túl a Belügyi, majd Rendészeti és az idei évtől ismét Belügyi Szemle 58 év alatt összegyűlt ismeretanyagára, arra a fórumra, amely mindig a legfrissebb tapasztalatok gyors közzétételét kínálta, nemkülönben, a különböző nézetek ütköztetését.”²

A rendvédelem, rendészetelmélet több évtizedes fejlődésének, eredményeinek egyfajta elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományi Osztályán belül, 2008-ban megalakult a Rendészettudományi Bizottság. Azaz, a mára is csak többé-kevésbé letisztult tartalmú rendészettudomány fogalmi szerint tekinthetünk vissza a Rendőrségi Szemle 1953. januári megszületésétől fogva közölt anyagokra, hiszen a bő száz éves közigazgatástanhoz képest a rendvédelemelméleti kutatások „Először a 60-as években az Egyesült Államokban és Kanadában, majd azután a 80-as évek elejétől kezdődően előbb az Egyesült Királyságban, később pedig az európai kontinens legfejlettebb országaiban nyertek polgárjogot. A közép- és kelet-európai fiatal demokráciákra a rendvédelemelméleti alapvetés sürgető igénye a rendszerváltás pillanatában váratlanul, más kényszerítő tényezőkkal együtt, minden különösebb előkészítés nélkül zúdult.”³

2. A rendészeti szakfolyóirat születése

A Belügyi Szemle bő hat évtizede alatt, mintegy százezer oldalon megjelent cikktömegét, a rendészettudomány napjainkig tartó fejlődési ívének, két tömör megközelítése szem előtt tartásával látszik célszerűnek áttekinteni:

² KORINEK László: *Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 20. o.*

³ FINSZTER Géza: *A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívája. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1998/1, 34., 36. o.*

1. „A rendészettudományra vár az a feladat, hogy a rendészet jogát, a rendészet szervezetét és annak működését interdiszciplináris megközelítéssel tárja fel...”⁴

2. „... a rendészettudomány képviselői a rendészetet a legszélesebb körű kiterjesztéssel, a közrenddel és közbiztonsággal kapcsolatos állami, önkormányzati, társadalmi, vállalkozói és állampolgári tevékenységek célirányos összességéként értelmezik.”⁵

Az ötvenes évek elejére a nemzetközi helyzetben kialakult rendkívül feszült hidegháborús politika hatásaként a hazai közéletben, állami szinten, egyebek közt a Belügyminisztériumban és a Rendőrségnél is tovább folytatódott a hatalmi struktúrák kiépülése, koncentrációja, hasonlóan más fegyveres szervekhez, például a Magyar Néphadsereghez: „... a Minisztertanács 1952. november 5-én kiadja határozatát, miszerint ismét bevezetik az egyszemélyi parancsnoki rendszert.”⁶

Az 1953-as évvel együtt színre lépő, 98 oldalas Rendőrségi Szemle szerkesztőbizottsága, lapindító előszavában a folyóirat tervezett feladatait a következőképp foglalta össze: „... összegezze mindazt a tapasztalatot, melyet a rendőrségi munka gyakorlata alkotott. Ez nem kis feladat és meglehetősen új feladat is, mellyel rendőrségünk eddig rendszeresen nem foglalkozott, és aminek hiányát mindjobban érezni lehet. ... a rendőri gyakorlat eddigi tapasztalatai, egyesek tapasztalatai, amelyek nem váltak az egész rendőrség közös kincsévé, nem termékenyítették meg munkáját... A Rendőrségi Szemle egyik nagy feladata az, hogy kielégítse a tanulni vágyók igényeit, s egyúttal harcoljon az elméleti ismereteket – magát a tanulást – lebecsülők ellen...”⁷

A Déri Pál r. százados, felelős szerkesztő, később évtizedeken át főszerkesztő, által gondozott folyóirat frissen megjelenő számának tartalmából kiderül, hogy a rendőrségi munka milyen területei voltak akkoriban a legfontosabbak. Így, pl. Sebestyén László r. ezredes, a szerkesztőbizottság elnöke: „Emeljük magasabbra a vezetés színvonalát”⁸ c. írásával indult a lap, majd a bűnügyi és az őrszolgálat együttműködéséről szólt, illetve a kriminalisztika jelentősége domborodott ki. Kertész Imre, később szintén hosszú ideig főszerkesztő-helyettes, a nyomozás tervszerűségéről, mint a siker elengedhetetlen feltételéről írta ide első cikkét.⁹ A

⁴ KORINEK László: *Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 18. o.*

⁵ JANZA Frigyes: *A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. Határrendészeti Tanulmányok, 2004/2, 11. o. In: Hautzinger Zoltán Rendészettudomány és rendőri kutatás, Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 33. o.*

⁶ M. SZABÓ Miklós: *A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956. Zrínyi Kiadó, Bp., 2004, 145. o.*

⁷ Szerkesztőbizottság: *Előszó. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 3. o.*

⁸ *A tartalomból, Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 1. o.*

⁹ *Uo.*

lap így fogta át a közrend, közbiztonság és a szervezeti működés legfontosabb területeit.

A folyóirat, ezután mind jobban beágyazódott a szervezet tevékenységébe. Az első évi működésének értékelése szerint a lap: „Helyesen mutatott rá... azokra a gyakori hiányosságokra, amely (sic!) a bűnüldözés tudományos és technikai módszereinek lebecsülése terén tapasztalható egyes szerveknél.”¹⁰

A korszak légkörét, titokvédelmét jól tükrözi, hogy a „Csak szolgálati használatra!” feliratos lapban a „Rendőrségi Szemle kezelésére vonatkozóan” ez a Felhívás állt: „Az ORK vezetője a 87-6/1953.sz. utasításban szabályozta a Rendőrségi Szemle kezelésének, előfizetésének rendszerét. Az utasítás értelmében a Rendőrségi Szemlét olvashatják (előfizethetik) a rendőrség, az államvédelmi szervek tagjai, az ügyészek, valamint a bíróság tagjai (az igazságügyminisztérium (sic!) és a Legfőbb Ügyészség megfelelő beosztású tagjai). Az utasítás engedélyezte, hogy a folyóiratot áttanulmányozás céljából munkaidő után az elvtársak lakásukra is vihetik, azonban minden esetben figyelemmel kell lenni arra, hogy ahhoz idegenek ne juthassanak hozzá. A folyóiratot csak hivatali helyiségben lehet tárolni. A fentiek a könyvtári példányokra- is vonatkoznak.”¹¹

A 3 forintba kerülő, Rendőrségi Szemle, öt év alatt – mint olvashatjuk –, „Észrevétlenül és átmenet nélkül szerves részévé vált a rendőri munkának, egyben pedig egyre hivatottabb szócsöve lett a kriminalisztikai, rendőri igazgatási elemzéseknek, tanulmányoknak.”¹² Érdeme: közel van az élethez, azok írják, akik olvassák. A lap olvasmányos, cikkei érdekesek, színesek, szórakoztatóan is tanítóak, az egyes számok sokoldalúak, az összesített tartalom pedig sokrétű. Viszont a szerző szerint az egyes írások megjelenési aránya nincs összhangban a felvetett problémák súlyával. Kevesli a társadalmi tulajdon elleni bűncselekményekről szóló cikkeket. Szerinte az írásokat megjelentetők köre szűk, visszatérően ugyanazok és nem elég mélyek a lap külföldi kapcsolatai, kevés a külföldi vonatkozású cikk. Ezt orvosolta, a Rendőrségi Szemle mellett a büntetés-végrehajtási, valamint a képzési-kiképzési tartalommal megjelentetett két szakmai-elméleti periodikát szintén magába olvasztó Belügyi Szemle.

Ennek megfelelően, a Belügyminisztérium Kollégiuma 1962 áprilisában meg tárgyalta a BM sajtótermékei, folyóiratai szakmai színvonalának vizsgálatát, megállapítva, hogy a sajtó eszközeivel jobban kell segíteni a BM előtt álló feladatok színvonalas végrehajtását.¹³ „Ennek érdekében – az elmélet és gyakorlat legjobb szakembereinek bevonásával – olyan egységes elméleti folyóiratot kell ki-

¹⁰ KUTIKA Károly: *Egy éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1, 4. o.*

¹¹ *Felhívás, Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1, 96. o.*

¹² HORVÁTH István: *5 éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1958/1, 3. o.*

¹³ DEÁK József: *Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok. Társadalom és honvédelem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos folyóirata, 2013/3–4. szám, Bp., 2014., 410. o.*

alakítani, amely az egész Belügyminisztériumban felmerülő elvi, politikai és szakmai kérdéseket tudományos színvonalon elemzi és magyarázza.”¹⁴

A Belügyi Szemle 1963 januárjában megjelent első száma elé írt, belügyminiszteri intelmek szerint a folyóirat „... akkor végez jó munkát, ha bátran harcot indít az elavult nézetek, maradi gyakorlat, hibás módszerek ellen... és állást foglal a mindennapi étellel lépést tartó, a tudományos eredményeket figyelembe vevő módszereknek, eljárásoknak és modern technikai eszközöknek a belügyi munka széles területén történő bevezetése mellett.”¹⁵ Ugyanakkor a Szemle ne csak a továbbképzési anyagokat közlő szaklap legyen, hanem a belügyi munkával kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések megvitatásának a fóruma is.

Ezek egyikének a belügyminiszter a Belügyi Szemle „Tudományos élet” rovatát – mint a tudományos tájékoztatás addig is hasznos fórumát – jelölte ki. A folyóirat, 1977. januári számával kezdődően a „Tudományos élet” rovatot – a BM Tudományszervezési osztály gondozásában – tartalmában és terjedelmében bővítették. „E helyütt tesszük közzé azokat a műveket, közleményeket, amelyeket szerzőik a belügyi szervezett tudományos kutatás, a tudományos pályázatok vagy egyéb (pl. önszorgalmú) tudományos munka eredménye alapján készítenek, ha szélesebb körű érdeklődésre vagy vitára számíthatnak, amennyiben nem tartalmaznak állam vagy szolgálati titkot... A legnagyobb figyelmet arra fordítjuk, hogy a tanulmányok, közlemények tudományos igényességgel lehetőleg – közvetlenül – szolgálják a belügyi munkát.”¹⁶

3. Sok szakcikkből növekedett tudományossá a folyóirat

A Szemle „Tájékoztató”, másként „Külföldi Figyelő” kiadványát a szerkesztőség, a BM vezetői és a folyóirat állandó írógárdája szélesebb körű tájékoztatására, a külföldi irodalomban fellelhető belügyi témájú, jelentősebb anyagokkal adta ki azoknak, akik „elméleti vagy gyakorlati munkájukban az egyre fokozódó tudományos igényt igyekeznek megvalósítani.”¹⁷

A Rendőrségi Szemle – indulásától megjelentetett – írásaival igyekezett átfogni a rendőrségi tevékenység teljes vertikumát. A bűnügy, a bűnüldözés, a kriminalisztika témakörének már az első írása leszögezi „A bűnügyi szolgálat egymaga nem harcolhat eredményesen a bűnözés ellen, ha a rendőrségen belül nem támaszkodik erőteljesen az őrszolgálatra, a területfelelősökre. Nem lehet ered-

¹⁴ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0023.sz. parancsa, Bp.1962. 07. 18. http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2 Letöltve: 2013. 03. 14.

¹⁵ PAP János: A Belügyi Szemle elé. *Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1, 12. o.*

¹⁶ SZALMA László: A Tudományos élet rovat új célkitűzései. *Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1, 48. o.*

¹⁷ Előszó. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, *Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2. szám, 3. o.*

ményes ez a harc, ha a rendőrörsök nem válnak a bűnüldöző munka aktív részeivé.”¹⁸

Érdekes visszatekintve összevetni a napjaink bűnüldözési technikai megoldásait, eszközeit, a Szemle első évfolyamának záró számában, a Távközlési Kutató Intézet kutatómérnökének a jövőbe tekintő írásával. A cikk¹⁹ a hangtan Doppler-elvét sebességméréshez; az elektromágneses hangrögztítést (magnó); a fénytán infravörös fénytartományát okirat-hamisítások ellen; a színképelemzést anyagösszetétel megállapítására; a villamosságtan képtávíróját (tv), a betörésjelzőt, a rádió-távbeszélőt, a fénytelefon, a röntgensugárzás lehetőségeit javasolta felhasználni.

A Belügyi Szemlében kiemelt helyen, két állandó rovat is foglalkozott állambiztonsági témákkal, az „Állambiztonsági cikkek” és „A titkos háborúk történetéből” elnevezéssel.²⁰

A Belügyi Szemle szakelméleti írásaiban nem kevés figyelmet szentelt a krimináltaktika, kriminálmétodika, a közrendvédelem, közlekedés- és igazgatásrendészet, a kriminológia, a kriminálpszichológia, a jogi szakterület, a vezetés- és szervezésmélet, a kiképzés-oktatás mellett, az egyes szakterületek, a Határőrség, vagy a Tűzrendészet elméleti, gyakorlati problémáira is.

4. Társadalmi kapcsolatokról a nemzetbiztonsági civil kapcsolatokról

Mint Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája is megállapítja, hazánk biztonságpolitikai környezetéről: „A globalizáció és az egyenlőtlen fejlődés Magyarország biztonsági környezetében is mélyreható változásokat okoz....a fenyegetések és veszélyek hatásaival szemben is sebezhetőbbé tesz.”²¹

A terrortámadásokon túlmenően, mint az idézett stratégia is a továbbiakban leszögezi, tovább erősödik a befolyása a biztonságot veszélyeztető nem állami szereplőknek, ami jelentősen átrendezi, és egyre kiszámíthatatlanabbá teszi az egyes, veszélyes térségek biztonsági helyzetét, valamint a nemzetközi status

¹⁸ RUDAS György: *A bűnügyi és az őrszolgálat együttműködésének néhány kérdéséről. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 25. o.*

¹⁹ RÁTKAI György: *Fizika a kriminalisztika szolgálatában. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/12, 12–22. o.*

²⁰ DEÁK József: *Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3, 20. o. <http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf> Letöltve: 2014.07.17.*

²¹ *A Kormány 1035/2012.(II.21.) Korm. Határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf, 3., Letöltve: 2013. 10.07.*

quót. „Globalizált világunkban a biztonság nem a határainknál kezdődik. A távoli biztonsági kockázatok, kihívások és veszélyforrások drámai gyorsasággal kerülhetnek határainkon belülré.”²²

A terroristák mélyen konspirált nemzetközi előkészületeit csak titkosszolgálati eszközökkel lehet hatékonyan felderíteni, megelőzni, megszakítani. Noha a titkosszolgálatok tevékenységét, nevükből adódóan is jellemzően titkok, civil szem számára átláthatatlan leple övezi, e szolgálatok jogszabályban rögzített, eredményes működése nehezen elképzelhető széleskörű nyílt civil, társadalmi támogatottság, kapcsolatrendszer nélkül. „Az ország biztonságának erősítésére irányuló erőfeszítéseknek, beleértve Magyarország nemzetközi szerepvállalásának is, széles körű nemzeti egyetértésen és támogatáson kell nyugodnia. Biztonságunk garantálása... magas szintű társadalmi tudatosságot és érettséget igényel. Ezt következetes, őszinte és intenzív társadalmi párbeszéddel és tájékoztatással kell megalapozni.”²³

Ez a viszony a civil lakossággal – jellegeből adódóan – nem a rendszerváltást követő nemzetbiztonsági törvény erejénél fogva jött létre egyik pillanatról a másikra, hanem az ilyen természetű nyílt, együttműködő kapcsolatoknak voltak történelmi előzményei. Ezekhez hasonló nyílt, civil, a korabeli elnevezés szerint „társadalmi kapcsolatokra” is épült az egykori állambiztonsági szolgálatok tevékenysége. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, törvényszabta feladatainak megfelelően, létrejötté óta jelentős erőfeszítéseket tesz, a rendelkezésre bocsátott belügyi, állambiztonsági iratok feldolgozásával, közelmúltunk történéseinek minél pontosabb feltárására. Munkájuk eredményeként egyre több minden válik világossá a rendszerváltást megelőző évek állambiztonsági szerveinek titkos és nyílt tevékenységéről. Az utóbbiból mára egyre inkább kiderül, hogyan született, fejlődött a Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatoknak ez a fajta viszonyrendszere az 1956-os forradalmat követően radikálisan átalakított, vagy inkább újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetnél. Mi volt ennek a tartalma, milyen elvek mentén, milyen módszerekkel próbálta a Belügyminisztérium és Állambiztonsági (ÁB) Főcsoportfőnöksége építeni, erősíteni legális civil kapcsolatait? Milyen szerep hárult ebben a kapcsolatépítésben az egyes belügyi szervekre, lapokra, milyen módon kaptak feladatot e kapcsolatok kialakítására, erősítésére? Milyen nemzetközi tapasztalatokat próbáltak felhasználni ezen a területen?

Az 1960-as évek eleji konszolidálódó légkörében napirendre került a Belügyminisztérium új helyzethez igazodó átszervezése. „A hatvanas évek elején kialakuló új struktúra (a korábbi főosztályi tagozódás helyébe a főcsoportfőnökségek,

²² Uo. 5. o.

²³ Uo. 41. o.

csoportfőnöksége, önálló osztályok, osztályok, alosztályok rendszere lépett) nem hagyta érintetlenül az informálásért felelős szervezeteket sem.”²⁴

Az új helyzet megkívánta, a belügyi tevékenységet népszerűsítő, a minisztériumi feladatokhoz a társadalom széles rétegeit megnyerni szándékozó belügyi propaganda korszerűsítését is. Ezek közül abban az időben a legmeghatározóbbak, legerősebbek a belügyi kiadású sajtótermékek voltak.²⁵

Az ellátott belügyi feladatok között kiemelt helyen szerepelt az állam biztonságának a szavatolása. Ennek megfelelően a minisztérium folyóiratában, a Belügyi Szemlében is megjelentek az 1963. év áprilisi számától kezdődően először a „Titkos háborúk történetéből” című rovatban, a korabeli elnevezés szerint állambiztonsági témájú cikkek.²⁶ A sorozat, főként a II. Világháború olyan eseményeinek bemutatását tűzte ki célul, amelyekben jelentős szerep hárult a hírszerző és kémelhárító szolgálatokra. Ezekkel az írásokkal, feldolgozásokkal, fordításokkal, a többé-kevésbé ismert történetekkel az olvasó számára az események mélyebb összefüggéseit kívánta a szerkesztőség megvilágítani csaknem három évtizeden át, 1994-ig. A Belügyminisztérium vezetése továbbra is komoly figyelmet szentelt a belügyi, ezen belül az állambiztonsági propaganda magas színvonalú, hatékony, minőségi végzésére. Ez kiderül a minisztériumban a hatvanas, majd a hetvenes és a nyolcvanas években a témában született miniszteri parancsokból, utasításokból csoportfőnöki intézkedésekből. A születő, a kezdeti lépéseken, nehézségeken átbukdácsló, fejlődő, eleinte meglehetősen egysíkú, direkt belügyi, állambiztonsági propaganda tanulmányozása helyett, az esetleges mai hasznosíthatóság okán célszerűbbnek látszik annak fejlettebb, a rendszerváltást megelőző évtizedekben működő, kiforrottabb módszereit tanulmányozni.

5. Az ÁB-propaganda, mint a belügyi propaganda része

Mint a BM IV/I.-es jelzésű, a minisztérium tanulmányi és propaganda-tevékenységének, elvi irányító, felügyeleti és végrehajtó feladatokat ellátó Csoportfőnöksége, 1972. június 20-tól hatályos ügyrendjéből kiderül,²⁷ miszerint a

²⁴ MÜLLER Rolf: *Belügyi információs jelentések, 1964–1990*. In: Gyarmati György (szerk): *Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003. Sorozatszerkesztő Kónyané dr. Kutrucz Katalin, Budapest, 2004. 148. o.*

²⁵ DEÁK József: *Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3, 20. o.*
<http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf> Letöltve: 2013.10.7.

²⁶ Gy.T. : *A szicíliai partraszállás előkészítése. Belügyi Szemle 1963/4, 87–94. o*

²⁷ A BM IV/I. (Tanulmányi és Propaganda) Csoportfőnökség ügyrendje. *Allambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL), 4.2.1. sor, 2.doboz, 6.o.*

csoportfőnökség nevesített tíz feladata közül a hét rögzíti, hogy (a csoportfőnökség) kidolgozza a belügyi propagandamunka irányelveit és munkatervét. Továbbá ezek megvalósításának módszereit: szervezi a központi szervek, segíti és ellenőrzi az országos parancsnokságok és a területi szervek propagandamunkáját. A rendőr-főkapitányságokon tanulmányi és propagandacsoportok működtek, kivéve a BRFK-t, ahol alosztály látta el e feladatokat.

Érdekes visszatekinteni a Csoportfőnökség által végzet munkára öt év múltán, amikor új minisztériumi jogforrás tűzi ki az 1977-80-as évekre szólóan a „BM külső – a lakosság körében végzendő – propagandamunka (sic!) irányelveit.”²⁸

Mint az anyagból kiderül „... a minisztérium propaganda tevékenysége (sic!) az utóbbi években javult.”²⁹ Az is megtudható ebből, hogy a belügyi propagandamunka tervezésében és végrehajtásában közreműködtek a központi szervek, valamint az országos parancsnokságok vezetői. Különösen jó előkészítő és koordinált együttműködő tevékenység valósult meg a BM III/IV/1. Csoportfőnökség (Katonai elhárítás törzsszotállya – a szerző) valamint a BM ORFK, BM HŐR, (Határőrség Országos Parancsnokság), BM TOP (Tűzoltóság Országos Parancsnokság)gal. Nem mondható ez el a BM III. Főcsoportfőnökséggel (Állambiztonsági Főcsoportfőnökség) – kivéve a BM III/II. (Kémelhárító) és a BM III/IV. (Katonai elhárító) Csoportfőnökséget) meglévő kapcsolatról, amelytől a felelős szerv kevés javaslatot (témát, ügyet) kapott feldolgozásra.³⁰ Érdekes áttekinteni az 1974. január 1.–1976. december 31. között megjelent cikkek témák szerinti megoszlását: állambiztonsági 15, bűnügyi 346, társadalmi tulajdonvédelmi 149, ifjúságvédelmi 98, közlekedésrendészeti 972, egyéb (igazgatásrendészet, határőrizet, portré) 680.³¹

Mint olvasható, az állambiztonsági témájú publikációk minimális aránya (a megjelent cikkek 1%-a alatt) az ilyen bűncselekmények elenyésző száma miatt alakult ki. „A társadalmi tudat formálásával kapcsolatos feladatok és az ellenséges ideológiai támadás azonban több ilyen témájú sajtócikket tesz szükségesé.”³² – olvasható az irányelvekben. A könyvkiadóknál kezdeményezett megjelentetés érdekében négy kézirat közül a Magvető gondozásában megjelent a „Mélyek a gyökerek” és a Kossuth Kiadónál az „Egy tiszt a kémközpontban” című könyv. Mindkét mű kéziratának elbírálásához segítséget nyújtott a BM III. Főcsoportfőnökség. Az irányelvekből a továbbiakban kiderül, hogy önkritikusan, éppen az állambiztonsági propagandát tartja erősítendőnek. Megállapítja: a propaganda-tevékenységben tapasztalható bizonyos egyoldalúság, mert bár sokszínű a bűnügyi és a közlekedésrendészeti propaganda, valamint javult a határőrség irányában végzett propaganda, ugyanakkor keveset foglalkoznak állambiztonsági

²⁸A BM külső – a lakosság körében végzendő propagandamunkának, 77–80 évekre szóló irányelvei. ÁBTL, 4.2.2sor 31. doboz

²⁹ Uo. 5. o.

³⁰ Uo. 6. o.

³¹ Uo. 8. o.

³² Uo.

kérdésekkel a sajtó hasábjain és az egyéb tömegkommunikációs eszközök felhasználásával.

A jövőbeni, a BM által a lakosság körében végzendő propagandamunka fő elveit, témaköreit, irányait kijelölve, fontossága miatt az állambiztonsági területtel kezdi a felsorolt tucatnyi belügyi feladatot: „... fokozza hatékonyságát az imperialista Kormányok (sic!) és hírszerző szerveik fellazítási politikája ellen, illetve az ideológiai diverzió elleni támadólagos tevékenységgel.”³³ Az állam biztonsága érdekében végzendő szakterületi propagandamunka felsorolásában megtalálható egyebek közt az „imperialista” hírszerző és elhárító szervek botránnyainak, egymás közti harcának, gazdasági és egyéb szervezetekkel meglévő érdekösszefonódásainak bemutatása. Az anyag külön hangsúlyozta, hogy tovább kell fejleszteni az értelmiség körében kifejtett állambiztonsági propaganda-tevékenység tartalmát, formáit és módszereit. Emellett preventív célzatú előadásokat kell tartani az olyan intézményekben, objektumokban dolgozóknak, akik munkájuk folytán a kapitalista országok állampolgáraival rendszeresen kapcsolatban állnak.

A belügyi állambiztonsági propaganda célkitűzéseinek „aprópénzre” váltása jól megfigyelhető az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség a katonai elhárítással foglalkozó III/IV. Csoportfőnökségének egyik intézkedésében, amely propagandabizottság létrehozásának és működésének elveit taglalja.³⁴

Mint az intézkedés preambulumban leszögezi; „A fegyveres erők harckészültségének – személyi állományának és a harci technikának, a katonai titkoknak – egyre magasabb követelményeket támasztó preventív védelme céljából tovább kell szélesíteni és növelni tömegbázisunkat. Valamennyi állománycsoporthoz tartozó személyt társadalompolitikai céljainknak, az abból adódó elvárásoknak megfelelő színvonalú és terjedelmű korszerű állambiztonsági ismeretoktatásban kell részesíteni.”³⁵

Ezt a bizottság azonban már nem tudta végigvinni, felügyeleti, propaganda-szakirányító szervéhez, a BM IV/I. (Tanulmányi és propaganda) Csoportfőnökséghez hasonlóan, a hosszabb távra megtervezett feladatait, a nyolcvanas évek végén megkezdődött rendszerváltás miatt.

A rendszerváltással a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnöksége önálló titkosszolgálatokra esett szét, amelyek zömének irányítását a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter, a katonai titkosszolgálatokét pedig a honvédelmi miniszter látta el. Napjainkban, a létszámában legnagyobb nemzetbiztonsági szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, és az Alkotmányvédelmi Hivatal, valamint a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Köz-

³³ Uo. 12. o.

³⁴ A BM III/IV. Csoportfőnökének 02. számú intézkedése, Bp., 1976. május hó 12-én.

ÁBTL, 4.2.1sor 18. doboz

³⁵ Uo.

pont a belügyi tárca, az Információs Hivatal pedig a Miniszterelnökséget vezető miniszter alárendeltségében végzi tevékenységét.

Ismereteim szerint jelenleg nincs sem a BM Sajtófőosztálynak, sem pedig a fent említett más tárcák megfelelő PR-szervezeteinek a titkosszolgálatok tevékenységét, eredményeit népszerűsítő feladata. Sőt, szinte a feltételezés is képtelenségnek számít... Az egyes szolgálatok maguk intézik, szervezik, ápolják, a törvényben rögzített feladataik ellátáshoz nélkülözhetetlen nyílt civil kapcsolataikat.

Tevékenységükről, elsősorban az 1995. évi 125. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló jogszabályból,³⁶ bárki tájékozódhat.

6. A Belügyi Szemle Külföldi Figyelőjének ÁB-szakcikkei (1963-1972)

A Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatok struktúráját az 1956-os forradalmat követően – mint már korábban is jeleztem –, az egész minisztériuméhoz hasonlóképpen radikálisan átalakították. A szinte újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetet, a III-as, Állambiztonsági Főcsoportfőnökséget, a minisztérium a belügyi, állambiztonsági propaganda módszereivel is próbálta építeni, erősíteni. Milyen szerep hárult ebben a Belügyi Szemle Tájékoztatójára 1963-tól 1972-ig? Milyen nemzetközi tapasztalatokat, cikkeket választottak a szervezet extenzív, intenzív fejlesztéséhez? Milyen, esetleg ma is aktuális, használható szakmai ötleteket, megoldásokat, tanácsokat, következtéseket tartalmaztak ezek az írások? Milyen hazai, vagy nemzetközi aktuálpolitikai háttérrel, helyzetet tükröznek ezek a cikkek?

Az 1956-os forradalmat követően a hazai belpolitikai helyzet konszolidálása ebben az időszakban vett új lendületet.

„A Magyar Népköztársaság >>politikai karantén<<-ből való fokozatos kitörését az tette lehetővé, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal 1960-ban megkezdett tárgyalások eredményeként 1962 decemberében lekerült az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) napirendjéről az ún. >>magyar kérdés<<. Ennek közvetlen eredményeként 1963 márciusában általános amnesztiában részesítették az >>56-osok<< döntő többségét...”³⁷

A csillapodó, minden téren rendeződő belpolitikai helyzetben azonban szükség volt a Belügyminisztérium (BM) megerősítésére, az új körülményekhez való igazítására, átalakítására.

A belügyi tevékenységet népszerűsítő, a minisztériumi feladatokhoz a társadalom széles rétegeit megnyerni szándékozó belügyi propagandát is korszerűsíteni kellett. Ezen a területen akkoriban a legmeghatározóbbak, legerősebbek a belügyi kiadású sajtótermékek voltak.

³⁶ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500125.TV Letöltve: 2016.08.26.

³⁷ M. SZABÓ Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961–1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó, 2008, 13. o.*

A Belügyi Szemle, a Belügyminisztérium központi folyóirataként, ebben a bűnüldöző, rendvédelmi, rendészeti szakma tudományos szintű művelésében mindig élenjárónak számított a fennállásának hat évtizede alatt, mint ez elhangzott az eme alkalomból a Belügyminisztériumban rendezett emlékkonferencián is.³⁸

A fentebb említett BM Kollégiumi intézkedéssorozatba illeszkedően jelent meg, a Belügyi Szemlének az 1963-tól 1972-ig negyedévente, összesen 15 számba, „Szolgálati használatra” minősítéssel „A Belügyi Szemle Tájékoztatója”, más elnevezéssel „Külföldi Figyelő” című periodika rendszeresen, ezt követően pedig inkább alkalmi szerűen. A Belügyi Szemle szerkesztősége, a rendelkezésére álló, többé-kevésbé átfogó külföldi szakfolyóirat-gyűjtemény felhasználásával, a szakismeretek bővítésére készítette a kiadványt. „A szerkesztőség a Belügyminisztérium vezetői és a folyóirat állandó írógárdája szélesebb körű tájékoztatása érdekében a külföldi irodalomban fellelhető... a belügyi szervek tevékenységével kapcsolatos időszerű, a különböző országok rendőri szerveit foglalkoztató jelentősebb kérdésekről, problémákról...”³⁹ adta ki a folyóiratot, jellemzően a „kapitalista” országokban megjelent cikkek fordításainak megjelentetésével.

7. Merényletek üzentek?

Ebben az alfejezetben áttekintjük az egy-egy ország állambiztonsági szerveihez, titkosszolgálati szervezetéhez, akcióihoz, szakmai megoldásaihoz kötődő anyagokat.

Az állambiztonsági jellegű cikkek sorát Hans Langemann: *Das Attentat – Hamburg, 1956. (!)* című művéből készült szemelvény nyitotta. A könyv, mint az anyag rövid ismertetőjéből kiderül: „... államfők és vezető politikai személyek ellen elkövetett politikai merényleteket elemez. Ezen belül tudományos megállapításokra igyekszik jutni.”⁴⁰

Talán nem véletlen a témaválasztás, hisz az 1956-os forradalmat követő megtorlások nyomán számítani lehetett az új politikai vezetőket célzó hasonló válaszlépésekre. A cikk egyben tükrözheti az új vezetői garnitúrában fel-felmerülő féltelmet, egyúttal pedig fokozta az őrzésükre hivatottak éberségét, illetve témaválasztásával is próbálta igazolni, hogy indokolt és tanulságos a nyugat-európai tapasztalatok hazai figyelemmel kísérése.

A könyvből kiragadott néhány fejezetet bemutató cikkben megtalálhatjuk, a szerző a XX. századból kiválasztott 52 politikai merényletvizsgálatának különféle

³⁸ DEÁK József: *Hatvanéves a Belügyi Szemle. Rendőr, Az ORFK Szóvivői Iroda belső szakmai Intranetes lapja, 2013/ 1–3, 15. o.*

³⁹ Uo.

⁴⁰ *A politikai merényletek vizsgálata bűnügyi tudományos szempontból. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1963/ 1–2 szám, 30–32. o.*

szempontjait, értékelését. Megismerhetjük a tettesek csoportosítását, majd a cselekmények kivitelezésének és technikájának elemzését. A méreggel, szűrő- vagy lőfegyverrel elkövetett merényletek jellemzése, néhány történelmi példával történő illusztrációját követően a robbanóanyag felhasználásával elkövetett merényleteknél a szerző hosszan taglalja „Heydrich SS főcsoportvezető, a Cseh–Morva Protektorátus helytartója ellen 1942. május 29-én elkövetett sikeres merényletet, majd a Hitler elleni két sikertelen merényletet (1939. nov. 8. és 1944. július 20.)”, részletesen elemezve a körülmények kedvező, illetve kedvezőtlen alakulásának hatásait.

A Tájékoztató első, dupla számában megjelent cikk nem mulasztja el bemutatni a könyv tanulságainak ismertetését sem, érzékeltetve, hogy mit gondol a szerző a merényletek elhárításának kérdéseiről. „Ennek érdekében egyfelől olyan államvezetést tart szükségesnek, amely a társadalmi ellentéteket lehetőség szerint letompítja, és nem termel politikailag kiút nélküli deklasszált réteget, másfelől olyan rendőri szervezetet, amelynél a hírszerzés anyagának értékelése és a kellő gyors intézkedések megtétele összhangban van.”⁴¹

1963-ban ez a Belügyi Szemle Tájékoztatójában megjelent cikk, a sorok között nem csak támogatta, igazolta, a 1960-as évek elején, az új pártvezető, Kádár János által meghirdetett, a „csendes többség (a nem aktív ellenzék) zavartalanabb életét.”⁴² lehetővé tevő „Aki nincs ellenünk, az velünk van” elvét, hanem bizonyos szempontból állást foglal a jövőben javasolt államvezetési irányt illetően is. A cikkben, az Adenauer elleni 1952-ben elkövetett merényletkísérletre tett utalást követően nem maradhat el az „NSZK” (Német Szövetségi Köztársaság) politikai nyomozó szerveinek kötelező bírálata sem: „Egyik szerv sem rendelkezik a szükséges hírszerzési hálózattal, egyes szerveknél hiányzik a szükséges végrehajtó szerv. A különböző – ilyen ügyekben eljáró – rendőri szervek rivalizálnak egymással és ezen túlmenően féltékeny versengés van a politikai ügyekben eljáró rendőri és katonai szervek között.”⁴³ A belügyi propagandát szabályozó irányelvek későbbi, változataiban is megtalálható a konkrét igény, amely legfejlettebb formájában, az állam biztonsága érdekében végzendő belügyi propagandamunka első, rögzített elve lesz. Eszerint „a támadólagosság elvének érvényesítésével mutassa be, leplezze le a CIA és más imperialista hírszerző szervek botrányait az ellenséges hírszerző és elhárító szervezetek érdek-összefonódását, egymás közötti har-

⁴¹ Uo.

⁴² M. SZABÓ Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2008. 12. o.*

⁴³ *A politikai merényletek vizsgálata bűnügyi tudományos szempontból. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2. szám, 32. o.*

cát, az egyes elkülönült gazdasági és egyéb érdekcsoportokkal: az ellenséges hírszerző és elhárító szervek belső, illetve.”⁴⁴

A könyvből idézett gondolat, talán nem mellékesen, egyúttal utalhat, a hatvanas évek elején a Belügyminisztériumban végbement, fentebb említett átszervezés szükségességére is.

8. Kémelhárítás egy demokratikus jogállamban

Nem az állambiztonsági cikkek kategóriájában szerepel, de ebbe a körbe illeszkedik a „Mikor, hogyan és miért lép közbe a Federal Bureau of Investigation (FBI)”⁴⁵ című anyag, de bizonyára ismeretterjesztő jelleggel, angolul is meghagyták a címet. Az 1964-es első szám első két írása is az Amerikai Egyesült Államokkal foglalkozik, az első, az igazságszolgáltatást bemutató írás (amelyben, hazai irodalomban először⁴⁶ említik a poligráf, „hazugságdetektor” alkalmazását, a rendőreljeltek kiválasztásánál⁴⁷) az FBI (Szövetségi Nyomozóiroda) rövid bemutatásával zárulva, mintegy felvezeti a következő, most általunk bemutatandó cikket. Ebből kiderül, hogy az 1908-ban, Theodor Rooseveltnél elnök idején életre hívott „szerény szervezet” a trösztellenes törvény megsértései esetére, illetve a távol-nyugati közös földek, kormányhivatalnokokkal összejátszó bitorlási ügyeiben, azaz szövetségi ügyekben folytatandó titkos nyomozásokra jött létre.⁴⁸ A titkos nyomozások hallatán a nagyközönség kémkedési rendszerre gondolt, amiben nagyot nem tévedett, mert az I. világháború alatt ezt a feladatot is megkapta a Nyomozóiroda, a német kémhálózat lehetőségeinek kinyomozására. A négyszáz fős terület végül az 1917-es orosz forradalom tanulságai nyomán kapott nagyobb tekintélyt, komolyabb és szilárdabb szervezetté kovácsolták, különösen 1924-től Edgar Hoover bő évtizedes vezetése alatt. Az 1929-es gazdasági válság nyomán fellángoló szervezett bűnözés elleni fellépése tovább erősítette a szervezetet, ahol a 23 és 41 év közötti munkatársaknak jogi doktorátussal, vagy ennek megfelelő más diplomával kellett rendelkezniük. A „Hűség – Bátorság – Tisztaság” jelmondatú FBI kezdetben az igazságtalanul megvádoltakért is kiállt, 1952-ben megindokolva, egy csekkhamisítás miatt alaptalanul vádolt szabadon bocsátását. Ez a

⁴⁴ A *BM külső – a lakosság körében végzendő – propagandamunkájának 1977–80-as évekre szóló irányelvei*, 1977. 3. 28. *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára* 4.2.2. sor 31. doboz, 12. o.,

⁴⁵ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám

⁴⁶ *Rendőrfőnök ORFK Szóvivői Iroda Belső szakmai Intranetes lapja, Deák József: Hatvanéves a Belügyi Szemle*, 2013/1–3, 15. o.

⁴⁷ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám 5. o.

⁴⁸ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám 1964. 8. o.

gondolat megfontolandó lehetett az akkori hazai - különösen a politikai, de a köztörvényes nyomozó – szervek számára is.

A következő, a „Rendszabályok az idegen hírszerző szolgálatok kapcsolatkezesési kísérleteinek elhárítására”⁴⁹ címet viselő fordítás, már az 1966-os számban szerepelt. Visszatekintve, megállapításai, tanulságai nemcsak a „titkosszolgálati” rendszerváltáskor lehettek volna hasznosíthatóak, hanem ma is aktuálisak. A „Truppenpraxis” című német katonai folyóiratnak a „Kémelhárítás a demokratikus jogállamban” bevezetővel induló anyaga a következő mondattal kezdődik: „... Csak diktatúra tudja a fegyveres erőt és az ezzel kapcsolatos dolgokat a külvilágtól légmentesen elzárni Ez a módszer természetesen nagymértékben megkönnyíti a kémelhárítást.”⁵⁰ Majd a továbbiakból kiderül, hiába gondolják sokan, hogy az újságok mindent leköszölnek, de nem szabad titokként kezelni a parlamenti határozatokat, a Nemzetvédelmi Minisztérium és egyéb hivatalos szervek közleményeit, mert: „... Mi katonák azonban távolról sem óhajtunk egy biztonsági gettóban élni. Tudatosan élvezzük demokratikus polgárjogainkat. Ezzel szemben azonban kötelességeinknek is tudatára kell, hogy ébredjünk. Tudjuk, hogy állami rendszerünkben az elhárító szolgálat igen nagy nehézségekkel küzd. Mivel azonban e rendszer hívei vagyunk, tudatosan számításba kell vennünk a nehézségeket, és le kell küzdenünk... Szándékosan nem akarjuk, hogy a túlzásba vitt titkolózás kirekesszen bennünket népünk közéletéből. Ellenkezőleg!”⁵¹ Mert az ellenséges hírszerző szolgálat elhárításánál a valóban titokban tartandó dolgokra kell összpontosítani (új fegyverek, készülékek, titkos dolgok). Míg az egyes csapattesteknél kevés az ilyen, a törzseknel, magasabb parancsnokságoknál viszont annál több: „... meg lehet találni a sajtóhoz való helyes viszonyt is. ... Rajtunk múlik, hogy a sajtóhoz való viszonyt állandóan szívélyesebbé tegyük, s akkor a sajtó képviselői is meg fogják érteni, hogy a titoktartás miatt bizonyos dolgokat nem lehet nyilvánosságra hozni.”⁵² A továbbiakból kiderül, hogy miért tájékoztathatja a sajtót csak a parancsnok, vagy a sajtótiszt: „Mert az egyes katona többnyire nem tudja eldönteni, hogy a bizalmas és a nyílt közlések között hol a határ.”⁵³ A következőkben az anyag külön címben kiemeli és taglalja a megelőző elhárítás, az anyagi megelőzés, a személyi megelőzés, a katonai elhárító szolgálattal való együttműködés témáját, hogyan ismerhető fel a gyanús eset, ebben fontosnak tartja a tiszt és a harcos közti bizalmi viszony kialakítását. A gyanús esetben pedig értesíteni

⁴⁹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35–39. o.

⁵⁰ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35. o.

⁵¹ Uo.

⁵² A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35–36. o.

⁵³ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 36. o.

kell az elhárítás szakembereit. A tanulmány egyik záró megállapítása: „Az ellenfél csak annyi erővel fog rendelkezni, amennyit mi magunk megengedünk neki.”⁵⁴

9. Szovjet ÁB-szervek és német titkosszolgálatok

„A politikai és általános szakcikk” témájában bukkanhatunk rá, a Tájékoztató 1968-as, 7. számában a következő állambiztonsági témájú írásra: „Néhány gondolat a szovjet állambiztonsági szervek tevékenységéről, az ellenséges hírszerzők és diverzánsok elleni harcáról, a II. világháború alatt a szovjet–német arcvonalon”⁵⁵ Az írást ugyan, Feksz László határőr alezredes jegyzi, de valószínű, hogy egy hosszabb tanulmányt dolgozott fel rövidebb formában. Az akkoriban kötelező ideológiai sablonokat követően a szerző megemlíti, hogy különösen a határ mentén, milyen széleskörű ügynöki hálózat kiépítésével készült a hitleri Németország a Szovjetunió megtámadására, miközben 1942 nyarán a német biztonsági szervek már elismerik, hogy a német felderítés, nem rendelkezett minden szinten pontos adatokkal az országról, fegyveres erejéről.⁵⁶ A korabeli ideológiától sem mentes megállapítás szerint: „A hitleri titkos háború megszakításában és a fasiszta hadsereg széttűzésében a legnagyobb szerepet a szocialista állam léte jelentette...”⁵⁷ Az ország gazdasági, emberi potenciáljáról, nem történik említés, mint ahogy „a polgári lakosság haza iránti rendíthetetlen bizalma”⁵⁸ kifejezés is mást mond ma nekünk, a GULAG-táborok ismeretében. A cikkből kiderül, hogy a szovjet állambiztonsági szervek felléptek a hitleri felderítés mellett a japán, török, és a szövetséges (!) USA, Anglia felderítésével szemben is. A tanulmány teret szentelt a szovjet elhárítás mellett a hírszerzés támadó jellegű, partizánmozgalom-szervező tevékenységének is. A szerző befejezésül hangsúlyozta a nagy honvédő háború tapasztalatai tanulságainak folyamatos hasznosítása fontosságát, mert „A Varsói Szerződésben meghatározott feladatainkból adódóan az imperialista hírszerző szervek aktív érdeklődést és felderítő tevékenységet folytatnak a magyar és a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet alakulatok ellen... A békés egymás mellett élés politikáját egyes nyugati országok katonai vezetői, jobboldali politikusok a Magyar Népköztársaság gyengeségének, engedékenységének tudják be. Az idegenforgalom égisze alatt be- és kiutazások alkalmával igyekeznek államel-

⁵⁴ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1966/5. szám, 39. o.

⁵⁵ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 15-19. o.

⁵⁶ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 16. o.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 17. o.

lenes tevékenységre beszervezni személyeket.”⁵⁹ Ez a két megállapítás jól tükrözi a korabeli nemzetközi politikai helyzet ellentmondásosságát, kettősségét. A két-pólusú világ, a kialakuló, „békés egymás mellett élés” ellenére is ádáz szembenállását, amelybe belefért 1968-ban az is, hogy a Varsói Szerződés tagállamainak, „szovjet, lengyel, kelet-német, magyar és bolgár csapatok fegyveres intervenciója Csehszlovákia ellen (08. 21.)”⁶⁰ (Német Nemzeti Néphadsereg csak „készenlétben állt, de aktívan nem vett részt a megszállásban – D. J.)

A Belügyi Szemle Külföldi figyelőjében az állambiztonsági cikkek sorában ismét egy Németországgal kapcsolatos anyag következik: A gehleni szervezet volt vezetőjéről⁶¹ összeállított írás, Barta Ferenc rendőr őrnagy tollából, aki valószínűleg, a bevezetőben említett több, külföldi lapban megjelent cikk alapján készítette. 1969-es megjelenése valószínűleg jól tükrözi azt a folyamatot, amelyen haladva Németország nyugati fele ismét megerősödött, nemzetközi tekintélyre tett szert. A '70-es évekre a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) „már nemcsak gazdasági nagyhatalom, hanem kereskedelmi és pénzügyi világhatalom is, valamint Nyugat-Európa legerősebb hagyományos fegyverzetű hadseregének birtokosa is.”

A következő cikk a 26 évig a Nyugat-német Titkosszolgálatot irányító Reinhardt Gehlen életútja bemutatásával jól átíveli a Német Titkosszolgálat történelmi fejlődését.⁶² A korabeli német titkosszolgálat születésétől, eljuthatunk az NSZK Szövetségi Hírszerző Szolgálatára struktúrájáig, alkalmazott régi és új módszereire, a szocialista és a szomszédos kapitalista országok ellen folytatott, leleplező-döntő tevékenységéig.

Szintén a német titkosszolgálatról szól a Külföldi Figyelő 12. számában, 1971-ben megjelent könyvbemutató az: „Amit az Abwehr-ről tudni kell” címmel, amelyben, a dr. Julius Mader a nyugati titkosszolgálatok történetének egyik nemzetközileg elismert szakértője legújabb, megjelent művét⁶³ mutatja be. A könyv a Véderő Főparancsnokság (OKW) hírszerző és kémelhárító szolgálatát mutatja be, Hitler kémtábornokainak vallomásai alapján szólva az Abwehr történetéről, tevékenységéről, alkalmazott módszereiről.

A nyugat-német titkosszolgálatról szóló utolsó anyag, a tanulmányozott időszakban megjelent Külföldi Figyelők 14. számában jelent meg: „Bepillantás az

⁵⁹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/7. szám, 18. o.

⁶⁰ M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó, 2008. 8. o.

⁶¹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/9. szám, 79–83. o.

⁶² A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/9. szám, 79. o.

⁶³ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 37–39. o.

Alkotmányvédő Hivatal munkamódszereibe” címmel.⁶⁴ Egy nyugat-berlini szélsőséges baloldali csoport ellen folytatott per során a bíróság tanúként szeretné meghallgatni az Alkotmányvédő Hivatal egyik ügynökét, azonban a Hivatal működéséért felelős belügyi szenátor, ügynöke számára korlátozza a vallomástételi engedélyt, ezzel egyúttal korlátozva a védelem jogait. Az eset kapcsán a Der Spiegel interjút készített Kurt Neubauer polgármesterrel, a belügyi szenátorral. Az írás jól példázza, hogy a Hivatal a nyilvánosság előtt is milyen talpraesetten képes megvédeni törvényben rögzített munkájának nyílt és titkos elemeit.

10. Titkosszolgálatok a totális (h)idegháborúban

„Az 1970-es évek külpolitikai viszonyai – minden hullámvás ellenére – lényegesen kiegyensúlyozottabb, békésebb légkört biztosítottak az emberiség számára, mint az azt megelőző évtizedek.”⁶⁵ A totális hidegháború azonban papíron és az éterben továbbra is élt és éltették. Ezt tükrözi az 1970 végén, először nyíltan a „Hír-szerzés – elhárítás” rovatcím alatt a Tájékoztató 11. számában megjelent két cikkfordítás.

Az első cikk; „A hidegháború kommandói”-ról⁶⁶ szólva négy, a Szovjetunió területére, 1953-ban Belorussziába, Oroszországba, '54-ben Észtországba, illetve a következő évben Litvániába juttatott orosz ajkú kémcsoport kiképzésének, küldetésének, bevetésének és lebukásának történetét mutatja be, az egyik, magát önként feladó tagjukkal készített interjú alapján.

A cikkből kiderül, hogy 1942-ben a megszállt Belorussziában elment egy Kaminszkij nevű mérnök a német hatóságokhoz, és felajánlotta, hogy a helyi emberekből egy alakulatot hoz létre, amely a partizánok ellen fog harcolni. A németek az indítványt elfogadták, a banda megalakult. Kaminszkij legényei oly képességeket tanúsítottak önként vállalt feladataik végrehajtása során, hogy csoportjából rövid idő leforgása alatt SS-brigád lett, és – amihez hasonló példa nem is volt – engedélyt kapott arra, hogy az általa ellenőrzött területen „autonóm” államigazgatást szervezzen. Kaminszkij, területén egy ideig élet és halál korlátlan ura volt. A hatalomtól megrészegedett volt mérnök azonban gyakorta kenyéradói ellen is önkényes cselekményre vetemedett, és nem átalotta fosztogatni a németek vagyonát. Kaminszkijt és egynéhány emberét kivégezték, egységének többi tagját két hadosztályba osztották, amelyek parancsnoka Andrej Vlaszov, a németekhez szökött szovjet tábornok lett.

⁶⁴ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1972/14. szám, 26–28. o.

⁶⁵ M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970-1979. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2010. 5. o.

⁶⁶ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1970/11. szám, 53–58. o.

Az interjúalany, a Chmelnickij nevű, önmagát feladó kém 1942 szeptemberében, a német megszállás alatt mozgósították Kaminszkij brigádjába, innen kerül a fentiek alapján Vlaszov első hadosztályába. A háború vége közeledtével, félve a szovjet hatóságoktól, az amerikai megszállási övezetbe menekült. Amerikai táborba helyezték, ahol a potsdami megállapodások aláírását követően megtudta, hogy az összes hadifoglyot visszaszállítják a Szovjetunióba. Ezért megszökött a táborból, az „áttelepülők” táborába, München közelébe. Az interjúalany röviden elmondta, milyen munkavállalásokkal próbálkozott 1948-tól belga bányában, majd egy francia gyárban.

Itt utóbb egy vegyi gyárban dolgozva, az egyik este otthonában kereste fel egy Leonyid Nyikolszkij nevű orosz pópa, polgári ruhában. Elmondta, hogy az NTSZ (Narodnűj Trudovoj Sojuz – Népi Munka Szövetsége) elnevezésű nyugat-németországi szovjetellenes emigránsszervezet tagja. Az eredményesen harcoló, programmal is rendelkező szervezet számára keres új tagokat és hallva Chmelnickijről, kereste fel őt. Ígért, majd küldött is neki az emigráns szervezet brossúráiból, folyóirataiból. Ezekből kiderült, hogy a szervezet a szovjet rendszert kívánja megdönteni. Chmelnickijt egy hónap múlva megkereste egy másik orosz honfitársa is, aki rövid beszélgetésüket követően közölte vele, hogy miután politikailag gyenge, ezért el kell mennie tanulni a Frankfurt közeli Bad Hamburgba, az NTSZ Szovjetunió népeinek kutatóintézetébe. Chmelnickijnek kerítettek német vízumot és meg is érkezett Bad Hamburgba, ahol az NTSZ egyik helyi vezetője, Okolovics fogadta.

Az NTSZ Intézetben topográfiát, az illegális élet alapszabályait, fegyverforgatást, hamis okmányok készítését tanulta. Gyakran látogattak az intézetbe Nyugat-Berlinben élő, de Kelet-Berlinben kémkedő emberek. Amerikaiak is érkeztek, a hírszerző központok tisztségviselői, akik kijavították a gyakorlatokat és segédkeztek az oktatásban. 1952 júniusában Okolovics hívatta több társával együtt Chmelnickijt is, ahol elmondta, hogy a szervezetüknek olyan káderekre van szükségük, akik szovjet területen tudnának tevékenykedni. Ezek felkészítéséhez kértek az amerikaiaktól segítséget. Közölte velük, hogy hamarosan a Szovjetunióba küldik őket. Ehhez először Münchenbe szállították a kiválasztott, nyolcfős brigádot, ahol az amerikaiak, magánlakásokban hazugság-detektorral hallgatták ki a kémjelölteket. Ezt követően kéthetes kórházi vizsgálat következett. Nem sokkal később egy München melletti villába kerültek, ahol két, oroszul jól beszélő amerikai, és két orosz származású férfival, akik új életrajzot tanítottak a nyolctagú csoport tagjaival. Végül aláírtak velük egy titoktartási kötelezvényt, azzal, hogy annak megsértése amerikai hadbírószám elé állítást von maga után. A következő napokban a közelharcot és az éleslövészetet gyakorolták. Tanulmányozták a rádióadóval való bánásmódot, a kódolást, hamis okmányok készítését, különféle típusú szovjet fegyvereket, a szovjethatóságok munkáját, az illegális élet szabályait, például éjjeli utazást iránytűvel stb. Ejtőernyős ugrásokat a hetedik hónapban kezdtek tanulni, gyakorolni nappal és éjjel. Az itt töltött kilenc hónap befejezéseként 1953 áprilisában kiképzésüket elegendőnek minősítették és három

csoportba osztották őket. Chmelynickijeket április 30-ról május 1-re virradó éjszaka dobták le egy négymotoros amerikai katonai repülőgépről. A belorusz erdők fölött kiugorva, Chmelynickij egy társával a földet érés után a legközelebbi úton felkeresett egy szovjet rendőrőrsöt.

Rögtön utána következik „A totális kémkedés világában”⁶⁷ című, a *Novoje Vremja*, szovjet politikai hetilap 1970. augusztus 14-i számában megjelent írás, amiben sorra vették „a nyugati tudományos-technikai forradalom” vívmányainak titkosszolgálatok általi alkalmazását és egyéb módszereket. A „mindent látó szem”-ről szóló cikk, először számba veszi az ipari kémkedés tevékenységének számtalan területét, különös tekintettel az élvonalbeli gazdasági ágazatokra, mint például az atomiparban, az elektronikában, a vegyiparban, a gyógyszer-, a kőolaj- és az autóiparban. A cikkben szó van még a mindent halló berendezésekről, „mini-kémek”-ről, valamint a „szemétre és az emberi lelkekre vadászókról”, az ipari kémkedésről írva számba veszi az ellenük való védekezés lehetséges módjait is.

A következő írások a hidegháború egyik fő vetületét, az ideológiai háborút mutatják be annak általános és különös formáit érzékeltetve. „A cionizmus az imperialista hírszerző szervek szolgálatában”⁶⁸ c. cikk szerint, az „Amerikai Egyesült Államok reakciós körei széles körben és aktívan felhasználják a politikai diverzió cionista központjait..., hogy megpróbálják késleltetni, akadályozni a szocializmus erőinek fejlődését.”⁶⁹ Ugyaneszerint, a meglehetősen egysíkú, állambiztonsági szakmai szempontból csekély értékű stílus szerint válogatták a Tájékoztató szerkesztői a maradék két írást is: „Az imperialista hírszerző szervek aknamunkájáról”⁷⁰, valamint „A Szabad Európa Rádió és a Szabadság Rádió jelene és jövője”⁷¹ című írást.

12. Határőrizet külföldön

Már 1947 őszén, még a Honvéd Határőrség vezetésében felmerült a nyugati államhatár műszaki megerősítésének gondolata és ezt kezdeményezte a belügyminiszteren útján a kormánynál.⁷²

⁶⁷ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1970/11. szám, 58–62. o.*

⁶⁸ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 33–36. o.*

⁶⁹ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 33. o.*

⁷⁰ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/15. szám, 11–17. o.*

⁷¹ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/15. szám, 38–39. o.*

⁷² FÓRISZ Sándor: *Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban.* <http://www.forisz-sandor.hu/pdf/42.pdf>, 109. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

A magyar és a nemzetközi politikai életben egyaránt kiemelkedő eseménynek számított, hogy 1964. október 29. és november 1. között Bruno Kreisky osztrák külügyminiszter Magyarországon tárgyalt, amely során sok, a közös államhatárral kapcsolatos kérdés szóba került, melyek rendezése a következő években megvalósult. Nem kerülték meg az aknamezők kérdését sem, amiről igen eltérő álláspontot képviselt a magyar és az osztrák fél. Egyértelművé vált, hogy a további jó kapcsolatoknak akadálya lehet a műszaki zár. A magyar fél komolyan vette, hogy az aknamező a későbbiekben is jelentős akadálya lehet a jó irányba elmozduló osztrák–magyar kapcsolatoknak, (Az 1965. április 22-én kezdődő árvizek 5000 db aknát átmostak Ausztriába, amiről tájékoztatták az osztrák biztonsági főnököt.) ezért a politikai vezetés annak felszámolása mellett döntött.⁷³

Az 1960-as évek közepére összességében a nemzetközi feszültség is enyhült, emellett belpolitikai helyzetünk szilárdsága lehetővé tette a műszaki zár és a határőrizeti rendszer felülvizsgálatát, egy új, korszerű technikai berendezés alkalmazásával a határőrizet eredményességének fokozását. A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a magyar határőrizetben jelentős változások álltak be, mint az absztraktnak már említettem. Felszedték az aknamezőt és elkezdték telepíteni az Elektromos Jelzőrendszert (EJR), mintegy ezerrel, csaknem 18 ezer főre növelték a BM Határőrség létszámát.⁷⁴ A határőrizet korszerűsítéséhez hozzájárulhattak a Belügyi Szemle Tájékoztatójában e témában megjelent írások is.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága (MSZMP Pol. Biz.) 1965. május 11-i határozata alapján 1965 augusztusától megkezdődött az aknamező felszedése és az elektromos jelzőrendszer megépítése, ami 1971-ben befejeződött. Felszedték a 318 km hosszú aknamezőt és 246 km hosszú EJR épült, kilométerenként 600 ezer Ft-os költséggel.⁷⁵

A belügyminiszter 1967. június 13-án új szervezést hagyott jóvá, miáltal a határőrség rendszeresített létszáma 209 fővel nőtt (32 tiszt, 76 hivatásos tiszthelyettes, 101 sorállományú). Az új beosztási helyeket alapvetően a déli kerületek megerősítésére alkalmazták. A katonai és irodai rendfokozatú státuszok 16 301-re növekedtek. A polgári alkalmazotti létszám változatlanul 560 állandó és 10 időszakos maradt. 1967. június 13. és 1971. július 1. között csak kisebb szerkezetmódosításokat, belső átcsoportosításokat hajtottak végre, melyek jelentős létszámváltozásokat nem eredményeztek. 1971. július 1-jével a Politikai Bizottság

⁷³ SALLAI János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata, a vasfüggöny története*. Budaörs, Hanns Seidel, 2012, 49. o.

⁷⁴ NAGY József: *A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990*. http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf, 2012, 68. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

⁷⁵ SZÉKELY János: *Jelentés a nyugati határszakaszon kiépített elektromos jelzőrendszer műszaki-technikai állapotáról, alkalmazásának tapasztalatairól*. http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm, (1987) 1. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

1969. novemberi és 1970. októberi határozata alapján szervezet-egyszerűsítést hajtottak végre és ennek megfelelően új állománytáblázat született. Ennek kapcsán jelentős belső módosítások jöttek létre.⁷⁶

A hatvanas évek végén nagymértékben megnövekedett idegenforgalom eredményeként egyre több külföldi látogatta meg hazánkat, illetve mind több magyar állampolgár utazott külföldre.

A Magyar Népköztársaság az ötvenes évektől jelentős szerepet játszott a szocialista táboron belül a nemzetközi vasúti, közúti és hajózási forgalom ellenőrzésének meggyorsításában, az ellenőrzés egyszerűsítésére tett intézkedések rendszerének kialakításában, továbbá a kérdések nemzetközi jogi síkon való rendezése és különféle módjainak kidolgozásában. Ennek következtében meglehetősen sok gyakorlati tapasztalat állt a forgalom-ellenőrző magyar szervek rendelkezésére. A fejlődés parancsolólag írta elő a kérdés elméleti oldalainak tanulmányozását, az egyes gyakorlati kérdések elméleti megalapozását.⁷⁷

A tanulmány szerint a határforgalom-ellenőrzés egyszerűsítése és meggyorsítása nem új probléma. A közös határállomások létrehozásának gondolata már az 1923-as genfi, második közlekedési értekezleten is felmerült. Itt a résztvevők kidolgoztak egy ajánlást az államok számára, a vasúti csatlakozó forgalomban a közös határállomási rendszer meghonosítására, hogy ezt a módszert az államok minél szélesebb körben alkalmazzák.

„E módszereknek nemcsak a szocialista országok közösségében van egyre nagyobb fontosságú jelentőségük, hanem a kapitalista országok is alkalmazzák. Nyilvánvalóan nem teljesen azonos, vagy hasonló műszaki rendszerek létrejöttéről van szó, hanem nagyon sok alapvető kérdésben is eltérő megoldások alakultak ki az egyes államok között a nagyjából megegyező elrendő cél ellenére. A szabályozásnak ez a tarkasága megtalálható a szocialista országokon belül is. A kontrasztok még inkább jelentkezők, ha a szocialista és kapitalista államok határforgalom-ellenőrzési rendszereit hasonlítjuk össze. Mindezekre a körülményekre figyelemmel nem érdektelen megismerni azokat a határforgalom-ellenőrzési rendszereket, amelyeket a kapitalista országok alkalmaznak a közös határaikon átmenő utasok, áthaladó járművek és szállítmányok ellenőrzése során.”⁷⁸

A tanulmányozott államközi egyezményben, a két állam kötelezettséget vállalt arra, hogy megtesz minden szükséges intézkedést az országaik közötti vasúti, közúti és hajózási forgalom-ellenőrzés megkönnyítésére. Ebből a célból kölcsönö-

⁷⁶ NAGY József: *A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990.* http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf, 2012, 68. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

⁷⁷ *Oszták–nyugatnémet egyezmény a határforgalom ellenőrzéséről (szerző nélkül).* *A Belügyi Szemle Tájékoztatója*, 1968/8. szám, 64. o.

⁷⁸ Uo.

sen engedélyezték, hogy az egyik szerződő állam határforgalom-ellenőrző szervei, illetőleg e szervek hivatalos személyei a határforgalom-ellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységüket a másik szerződő állam területén végezhessék.

Ki tudja, nem ezzel a cikkel vette-e kezdetét az a folyamat, amelynek eredményeként évtizedek múltán a magyar és a korabeli szocialista államok határátkelőin, majd magyar–osztrák viszonylatban is létrejött az egymegállásos határforgalom-ellenőrzés?

A szocialista tábor korabeli határőrizeti működését bemutató írások a politikai üzenetek mellett jellemzően komoly, figyelemre érdemes szakmai tartalmat is hordoztak. Ilyen volt, a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) határőrizete létrejöttének lépcsőfokait bemutató írás Halász Kálmán tollából.

Az államhatárok biztonsága és a belső rend biztosítása érdekében, az NDK az alkotmánya alapján, a nemzetközileg kialakult szokásoknak megfelelően olyan törvényeket és szerveket hozott létre, amelyek az államhatárok biztosításának és a belső rend fenntartásának érdekeit szolgálták.⁷⁹

Ennek ellentmondani látszik, amit pár sorral lejjebb olvashatunk: „1946 novemberében hozott döntést a szovjet zóna katonai parancsnoksága a Német Határrendőrség létrehozására...”⁸⁰ hiszen az NDK csak 1949. október 7-én alakult meg. A Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság között megkötött szerződés értelmében 1955. december elsején a Német Határrendőrség átvette a határátkelő pontok forgalmának teljes ellenőrzését. A Nyugat-Berlinben állomásozó szövetséges csapatok személyi, csapat- és áruforgalmának ellenőrzését azonban a szerződés értelmében továbbra is a szovjet csapatok végezték. Az NSZK-val szomszédos államhatár 1381 km hosszú és a Keleti-tengertől a Fichtelhegységig húzódik, egyben Európa fontos választóvonalja is volt a kapitalizmus és a szocializmus között. Ugyancsak nagyon jelentős az „imperialista kémközponttá” kiépített Nyugat-Berlin körüli 164 km-es határszakasz. A németek, de valamennyi nép érdekét az szolgálta volna, ha a két társadalmi rendszer közötti harcot békés eszközökkel, azaz a gazdasági verseny útján oldanák meg Németországban.⁸¹

13. A példás határőr

A határőrökkel szemben támasztott követelmények: a határőröknek kitűnő megfigyelőképességgel kell rendelkezniük és szoros kapcsolatban kell állniuk a természettel; ismerniük kell a nyomokat, s meg kell tudniuk különböztetni azokat fajtájuk és keletkezésük ideje szerint; ismerniük kell a természetet, észre kell venniük a különféle változásokat és meg kell tudniuk különböztetni a határsértők és az állatok mozgásának zaját. Ugyanakkor a határőr kiképzés magas fokú tudást is ad

⁷⁹ HALÁSZ Kálmán: *A Német Demokratikus Köztársaság határőrsége és a Belügyminisztérium fegyveres erői. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1969/9. szám, 70. o.*

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Uo.

a fegyverek ismeretére, a nehézségek leküzdésére. A határőröknek többféle speciális feladatot is végre kell hajtaniuk. Ehhez műszaki, gépkocsivezetői, nyomozó-kutya-vezetői, rádiós, géptávíró és híradás-technikai kiképzést is kapnak az ilyen feladattal megbízott katonák. A határőrtiszti hivatást választó fiatalok a hároméves tiszti iskola befejeztével a tiszti rendfokozattal együtt politechnikai tanári képesítést is kapnak.⁸²

A korabeli időszak színfoltja, hogy az NDK Belügyminisztériumának voltak „fegyveres erői”, amelyek katonai szervezésű, teljesen gépesített rendőralakulatok voltak.⁸³

Az ő kiképzésükben is fontos szerepe volt a testnevelésnek, amely megvédi a fiatal katonák egészségét, ugyanakkor edzi fizikai erőnlétüket. Az atlétikai, gimnasztikai, úszó- és judo-önvédelmi gyakorlatok növelik a katonák állóképességét, ügyességét.⁸⁴

Az NDK határőrségének, szolgálati tapasztalataik bemutatása mellett a Szovjetunió határőrségének lapjából is megjelentetett a Külföldi Figyelő egy írást: A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben címmel.⁸⁵

A cikk azzal kezdődik, hogyan lehetett volna megelőzni egy egyszerű matematikai számítással egy magasfigyelő rossz (alacsony...) helyre telepítését. A továbbiakban pedig bemutatja, milyen hasznos tud lenni a matematikai módszerek alkalmazása nem csak a határőrizet technikai, hanem a harcászati feladatok megoldásánál is. Például, hogy milyen erővel lehet pontosan lezárni az adott határszakaszt, vagy hová kell tenni a határsértés helyétől meghatározott távolságra a záróvonal helyét, hozzávetőleges hosszát, a felhasználandó járőrök számát, sűrűségét stb. Végezetül leszögezi: „Az államhatár őrizetének matematizációja elkerülhetetlen folyamat, amely tükrözi a határőrizettel szemben támasztott korszerű követelményeket, az erők és eszközök legcélszerűbb felhasználásának szükségességét. A matematika új lehetőségeket tár fel a határőrizet terén – tudományos alapokon.”⁸⁶

A vizsgált időszakban a legtöbb cikk a korabeli északi szomszédunk, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság határőrizeti tapasztalatairól szól. Két cikk is foglalkozik a határőrújoncok kiképzésével.

Az egyik „A határőr tisztesek (sic!) feladatai az újonckiképzésben”⁸⁷ című, a személyes példa erejét emeli ki a szakmódszertani ajánlások mellett. „A kiképző

⁸² Uo. 71.o.

⁸³ Uo. 72.o.

⁸⁴ Uo. 73.o.

⁸⁵ KARAKOZOV: *A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/11. szám, 97.o.*

⁸⁶ Uo. 99. o.

⁸⁷ ZICH, ZDENEK: *A határőr tisztesek feladatai az újonckiképzésben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám, 25. o.*

zászlóalj (sic!) szakaszparancsnokának munkája” című írás a fenti ajánlásokat már a tisztek szintjén mutatja be, részletezi.⁸⁸

„Az államhatár őrzetének problémái”⁸⁹ című írás az RR 3 rádiólokátor alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatával kezdődik a földi célok – főleg mozgó személyek – meghatározására és követésére, majd bemutatja és összehasonlítja egy hazai, és a szovjetfejlesztésű elektromos jelzőberendezés hatékonyságát, előnyeit, hátrányait, alkalmazásuk tapasztalatait.

Érdekeny témát érint a Pohranicnik átvett szerkesztőségi cikke: „A szökések – mint komoly probléma”. Érthető a cikk átvétele, hiszen a korabeli időszakban a legsúlyosabb rendkívüli események közé tartozott a határőrség tagjának külföldre szökése. Ez mindenkor jelentős erkölcsi, politikai és anyagi károkat okozott, ezért megkövetelte a probléma mélyreható felmérését, majd elemzését. A külföldre szökések okai sokrétűek és számos vetületben jelentkeztek. Ezért, felismerésükhöz és megelőzésükhöz nélkülözhetetlen felmérésük komplex összefoglalást igényelt, minden érdekelt beavatkozásával.⁹⁰

Nem kevésbé értékes, ráadásul ma is hasznosítható tanulságokkal szolgál a határőr-felderítésről szóló cikk, mely szerint: „A felderítés a harci tevékenység biztosításának legfontosabb válfaja, amely nélkül lehetetlen eredményesen végrehajtani az adott feladatot. A felderítést aktív módon, minden helyzetben és minden körülmények között szüntelenül kell végezni.”⁹¹

14. Határforgalom-ellenőrzési minták

A hidegháborús viszonyok szükségszerűen megkövetelték az érintett belügyi szervek dolgozóitól, a számba jöhető külföldi államok útiokmány- és vízumrendszerének ismeretét, az azokkal kapcsolatos változások figyelemmel kísérését. Előfordultak olyan esetek, amikor a korabeli szocialista államok állampolgárait osztrák, NSZK úti okmány felhasználásával próbálták – kisebb-nagyobb sikerrel – hazánkba is kiszöktetni. A közép-európai Magyarország a bipoláris világ időszakában a szocialista tábor egyik nyugati bástyájának számított.

Akkoriban Kelet-Európa határait vigyáztuk, védtük Nyugat, Ausztria és a vele szomszédos NSZK felől, felé. A földrajzi, politikai tények szükségessé tették, hogy a belügyi szervek megfelelő intézkedéseket tegyenek az államhatárhoz kötődő jogsértések megelőzésére, megakadályozására. Ezeknek az intézkedéseknek a

⁸⁸ CRÁSTECKY, Antonin: *A kiképző zászlóalj szakaszparancsnokának munkája. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám, 26. o.*

⁸⁹ DAN Rudolf: *Az államhatár őrzetének problémái. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám, 90. o.*

⁹⁰ *A szökések – mint komoly probléma. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám, 93. o.*

⁹¹ CERMAN, FRANTISEK: *Felderítés szervezése a határőrség egységeiben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/13. szám 86. o.*

megalapozását is volt hivatott a Belügyi Szemle, korabeli – többé-kevésbé rendszeres időközönként megjelenő – Külföldi Figyelőjének, vagy más nevén Tájékoztatójának szerkesztéséhez felhasznált külföldi cikkek szószerinti fordításainak, vagy az ezek feldolgozásából született írásoknak a közlése. Az első ilyen cikkek egyike az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban magyar szemszögből felmerülő problémákat taglalta.

A tanulmány a menekültek kérdését is érintette, bár e problémát elsősorban nem politikai oldaláról, hanem a nemzetközi forgalom szempontjából vizsgálta. Azért is volt indokolt foglalkozni ezzel a kérdéssel, mert a „menekültprobléma” jogi rendezése Magyarországon és a szocialista táborban akkoriban még csak elkezdődött.⁹²

A genfi egyezmény szerint a szerződő államok olyan menekültek részére, akik engedéllyel tartózkodnak területükön, utazási okmányt állítanak ki. De a szocialista országok illegálisan külföldre jutott állampolgáraival kapcsolatban felvetődött problémák egyike, hogy például „... az a személy, aki rendes tartózkodási helye államának útlevelével rendelkezik, semmi esetre sem minősíthető menekültnek.”⁹³

Magyarországon nem volt arra vonatkozó jogszabály, hogy ezt az utazási okmányt hazánkban elismerik-e vagy sem, ezért nem lehetett ezt a kérdést rendezettnek tekinteni. „Az okmány elismerése ugyanis az egyezmény függelékének tekintett rendelkezés folytán csak az abban részes államok számára kötelező, következésképpen, ha valamely, az egyezményhez nem csatlakozott állam (mint pl. a Magyar Népköztársaság) ezt az okmányt elismerné, erre vonatkozólag jogszabályi rendelkezéssel kellene intézkednie. Ilyen magyar jogszabály hiánya egyértelműen arra utal, hogy ezt az utazási okmányt útlevélként vagy útlevélpótló okmányként nem ismerjük el.”⁹⁴

A szocialista világrendszer határai őrzésének egy másik aspektusát taglalta a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal kapcsolatos idegenrendészeti problémahalmazra figyelmet felhívó írás.

Az NSZK korabeli hivatalos álláspontja szerint a nyugat-berliniek nyugatnémet állampolgárok, következésképpen nemzeti útlevél használatára jogosultak voltak. A nyugat-berlini hatóságok lakosaik számára nyugatnémet útleveleket adtak ki, amelyeket a „kapitalista” országok elismertek. A „szocialista” országok viszont abból a tényből indultak ki, hogy Nyugat-Berlin nem része az NSZK-nak, az említett útleveleket nem ismerték el. Fontos politikai kérdés volt tehát, hogy a vízumkiadó és határforgalom-ellenőrző szerveink nyugatnémet útlevelek esetében vizsgálják a kiállítás helyét, a kiállító hatóságot, mert a Nyugat-Berlinben kiállított nyugatnémet útlevélbe magyar vízum nem volt adható. Ezzel azonos elbírálás alá

⁹² SZEPES Ödön: *Néhány probléma az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1968/10. szám, 89. o.*

⁹³ Uo.: 93.

⁹⁴ Uo.: 94.

esett az az NSZK-ban kiadott útlevél is, amelynek érvényességét a nyugat-berlini hatóságok hosszabbították meg. Minthogy a nyugat-berlini hatóságok külön saját útlevelet nem állítottak ki a szocialista országok útlevelet helyettesítő személyi okmányként a nyugat-berlini hatóságok által a lakosaik részére kiállított személyi igazolványt, a nyolc lapból álló könyvecskét fogadták el. Mivel a személyi igazolvány nem felel meg az útlevelekkel szemben támasztott követelményeknek, a szocialista országok vízumukat, ezzel együtt átléptető bélyegzőlenyomataikat külön lapokra adták. Ráadásul a nyugatnémet hatóságok nem követelték meg a kérelmező hatóság előtti személyes megjelenését.⁹⁵

A nyugat-berlini lakosok utazásaival összefüggő problémákat csak bonyolította, hogy ezek a személyek gyakorlatilag két úti okmánnyal is (nyugat-berlini személyi igazolvány és NSZK útlevél) rendelkezettek. Nemzetközi utazásaik során egyik országban az egyik, másik országban a másik okmányukkal utaztak, attól függően, hogy számukra melyik nyújtott kedvezőbb feltételeket, illetőleg melyiket fogadták el az adott országban.

15. Következtetések

A Belügyminisztériumban már az 1950-es évek elején igény jelentkezett a tapasztalatok közreadására, tudományos igényű művek készítésére. Ennek irányítója és összefogója a BM Tanulmányi és Módszertani Osztály volt, színtere pedig az 1953-ban alapított Rendőrségi Szemle, amely 1963-tól Belügyi Szemle lett.⁹⁶

A Rendőrségi Szemle „Csak szolgálati használatra!” készült első számairól hiszen a „Csak” szó lekerült, de a rendészeti szakfolyóirat korabeli sajtónyilvánossága és a rendészet, rejtőzködő természete közötti ellentmondásról ízelítőt kaphatunk az 1954-es Szemle utolsó oldalán, a folyóirat kezelési és előfizetési rendjéről szóló külön felhívásból. Ebből az is kiderül – bár erről korábban már volt szó –, hogy a lapot a rendőrség és az államvédelmi szolgálat munkatársai mellett olvashatták, előfizethették a bíróság tagjai, valamint az igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség „megfelelő beosztású” tagjai is. Ez így is történt, mint a dolgozat mélyinterjúiban megszólaltatottak közül ezt többen a Szemle javára meg is említették. Csak az 1972-es évtől védték a Szemlék tartalmát az illetéktelenektől a „Belső használatra” címkével 1987 decemberéig. (Bár leginkább szegény könyvtárosok (...) voltak a „végrehajtói”, akiknek saját szabályzóik tiltották, hogy civileknek kiadják a mégoly enyhén is, de minősített folyóiratot.)

⁹⁵ SZEMENYEI PÁL: *Visszaélési lehetőségek a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/12. szám, 108. o.*

⁹⁶ BODA JÓZSEF: *A tudomány, az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Rendészettudományi gondolatok Írások az MRTT megalakulásának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014, 104. o.*

A Belügyi Szemle jogelődjével, a Rendőrségi Szemlével kezdődően, fennállása során a szükséges mértékig alkalmazkodva az aktuális állami, kormány-, konkrét belügyi és társadalmi elvárásokhoz –, hatékonyan szolgálta a belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését.

A Szemle egy 1977-es számában, a Tudományos élet rovattal kapcsolatban pedig a rendészet átláthatósága és a tudomány szabadságának ellentmondására találunk példát: „E helyütt tesszük közzé azokat a műveket, közleményeket, amelyeket szerzőik a belügyi szervezett tudományos kutatás, a tudományos pályázatok vagy egyéb (pl. önszorgalmú) tudományos munka eredménye alapján készítettek, ha szélesebb körű érdeklődésre vagy vitára számíthatnak, amennyiben nem tartalmaznak állam vagy szolgálati titkot...”⁹⁷

Összességében a Rendőrségi, majd a Belügyi Szemle, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok felkutatásával, tudományos igényű elterjesztésével – a lap hasábjain kezdeményezett viták, véleménycserék révén – tökéletesítésével szinte pótolhatatlan mértékben hozzájárult a hazai rendészettudomány kialakulásához, fejlődéséhez.

A Belügyi Szemle, főként külföldi forrásokból építkező rendszeres rovatai mellé, az 1964-es év második félévétől jelent meg az „Állambiztonsági cikkek”-et felvonultató sorozat, amely az előbbieket kiegészítve szintén az állambiztonsági szervek tevékenységének hazai, egyebek közt jogalkalmazási gyakorlatát próbálta erősíteni, bemutatott, megtörtént esetek, megjelent új, e munkával kapcsolatok jogszabályok feldolgozásával.

A cikkek a jó ideig kötelező ideológiai tartalommal, de talán ezt ellensúlyozandó igen olvasmányos formában, hozzáértő időzítéssel, szerkesztéssel, már akkor is sok értékes, életszerű, gyakorlati tapasztalatot megosztottak a titkosszolgálati területen dolgozó belügyi munkatársakkal. A Belügyi Szemlében közölt állambiztonsági témájú, tudományos értékű szakmai tanulmányok, cikkek, a fentiekben említett módszer szerinti feldolgozásával, főként a korabeli szóhasználat szerint úgynevezett kapitalista országokban megjelent írásokból, a társadalmi fejlődésünkből adódóan számunkra manák, esetleg holnapnak is szóló, hasznosítható, eddig fel nem tárt, értékes üzenetek merülhetnek fel. Ezek hasznosítása hozzájárulhatna ahhoz, hogy a titkosszolgálatok, a zárt világuk tiszteletben tartásával, illetve ennek ellenére az általános társadalmi értékrenden belül, méltóbb helyükre kerüljenek.

Napjaink hazai titkosszolgálatainál a médiakapcsolatok nem a korábbi, a Szemle oldalain rendszeresen megjelenő cikkekből is jól kitapinthatóan érzékelhető, központilag irányított állambiztonsági propaganda mechanizmusa szerint alakulnak, de ma is legalább olyan fontosak lennének, mint a rendszerváltás előtt. Ennek jelentőségét, súlyát Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája is rögzíti. Azonban a nemzetbiztonsági szolgálatok, rendszerváltás előttihez hasonló, terv-

⁹⁷ SZALMA László: *A Tudományos élet rovat új célkitűzései. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1, 48. o.*

szerű, hosszútávra szóló, stratégiai médiakapcsolat-alkítása módosult. Ennek hiányáról napjainkban, a szolgálatok, e szempontból nem sokat mondó honlapjai árulkodnak. Az állampolgárok pedig, az inkább bezárkózó, mint nyitott, hazai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységéről csak ad hoc jelleggel, egy-egy politikai botrány kirobbanásakor hallanak, leggyakrabban a bulvársajtó, ritkán hiteles, szakszerű, inkább szenzáció-domborító híradásaiból. Miközben országunk és a benne élők biztonságának szavatolása az elvárás szintjén csak, a magas szintű társadalmi tudatosság és érettség folyamatos erősítésével megoldható, aminek a vizsgált időszakban, példaadó élharcosa volt a Belügyi Szemle.

Ezeket, az említett társadalmi minőségeket a Nemzeti Biztonsági Stratégia szerint: „... csak következetes, őszinte és intenzív társadalmi párbeszéddel és tájékoztatással kell megalapozni.”⁹⁸ Ebben a szellemben, talán a többi hazai nemzetbiztonsági szolgálat számára is példaadó lehet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat gondozásában rendszeresen, elektronikusan is megjelenő két folyóirat a Szakmai Szemle és a Felderítő Szemle (amelyek 2005-től, illetve 2002-től kiadott számai olvashatók a honlapon).⁹⁹ Továbbá szintén a civilkapcsolatok erősítését is szolgálja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete által gondozott Nemzetbiztonsági Szemle, elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata.¹⁰⁰

A javuló helyzetre példa lehet a 2016. július 17-től hatályos törvénymódosítással életrehívott új szervezet, a Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, bár friss honlapján egyelőre még nem található a civilkapcsolatok jelentőségét méltató, hangsúlyozó gondolat. Az új szervezetnek talán sikerül megváltoztatni a kialakult állapotot, amit 2011-ben a Magyar Rendészettudományi Társaság határrendész tagozatának pécsi szakcsoportja által szervezett, „A rendészeti kutatások – a rendvédelem fejlesztése” témában megrendezett tudományos konferencián elhangzott „Aurea Mediocritas” (Arany középút) előadás, konferenciakötetben megjelent változata ekként jellemzett: „A rendészet/rendvédelem intézményrendszere továbbra is zárt a deklarált nyitottság ellenére. Ez tükröződik a szervezeti és szakmai kultúrák, kapcsolódási pontjaiban is. Az integrált működési igények ellenére továbbra is a szűkebb szakterületi szemlélet pillanatnyi dominanciája a jellemző, ami korlátozza a folyamat- és rendszerszemlélet érvényesülését.”¹⁰¹

⁹⁸ A Kormány 1035/2012.(II.21.) Korm. Határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 5. http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf, 41. Letöltve: 2013. 10.07.

⁹⁹ <http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html>, Letöltés ideje: 2016. 08. 26.

¹⁰⁰ <http://uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/nemzetbiztonsagi-szemle/aktualis-szam>, Letöltés ideje: 2016.08.26.

¹⁰¹ TEKE András: Aurea Mediocritas. <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/teke.pdf>, 155. o., Letöltve: 2013.03.01.

A Belügyi Szemle Tájékoztatója, általában a minisztérium központi folyóiratától elvárt rendkívül magas színvonalon igyekezett megfelelni a belügyi állambiztonsági propaganda aktuális elvárásainak is. A vizsgált tíz év Tájékoztatóiban az ideológiai szempontoktól sem mentesen válogatott külföldi cikkek között lényegesen több, a mély szakmai tartalommal rendelkező, a mának is üzenetet hordozó igényes írás. Gondolhatunk akár a „Kémelhárítás a demokratikus jogállamban” című anyag következtetéseire, amely, 1966-os megállapítások, legalább negyedszázaddal a hazai releváns jogszabályi környezet előtt jártak...

A Belügyi Szemle szerkesztősége, az olvasói igények alapján létrehozott – főként vezetőknek járó – Tájékoztatóban, más néven Külföldi Figyelőben igyekezett mind teljesebb képet adni a korabeli Magyar Népköztársaság közvetlen szomszédságában használt határőrizeti, határforgalom-ellenőrzési módszerekről. Hisz a sikeres vezetői munka alapfeltétele, hogy a vezető folyamatosan rendelkezzen a szervezete irányításához és vezetéséhez szükséges információkkal.¹⁰²

Az osztrák és NSZK „kapitalista” tapasztalatok megosztásával pedig egyfajta missziót is vállalt a figyelemre méltó, a határforgalom gyorsítását szolgáló módszerek szocialista országba, táborba importálásával. A cikkek olvastán eszünkbe juthat, hogy ma is a magyar és szomszédos határátkelőkön jórészt az ekkor, 30-40 évvel ezelőtti, cikkekben rögzített, ajánlott megoldások működnek, a genfi konvencióban lefektetettekkel és a vele kapcsolatosan 1968(!)-ban közöltekkel egyetemben...

Felhasznált irodalom

- BODA JÓZSEF: A tudomány, az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgáltatásban. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Rendészettudományi gondolatok Írások az MRTT megalakulásának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014
- CERMAN, Frantisek: Felderítés szervezése a határőrség egységeiben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/13. szám
- CRÁSTECKY, Antonin: A kiképző zászlóalj szakaszparancsnokának munkája. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám
- DAN Rudolf: Az államhatár őrzetének problémái. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám
- DEÁK József: Hatvanéves a Belügyi Szemle. Rendőr, Az ORFK Szóvivői Iroda belső szakmai Intranetes lapja, 2013/ 1–3

¹⁰² Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok.* In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.): *A rendészeti szervek vezetés és szervezésemélete.* Budapest, NKE RTK, 2014, 62. o.

- DEÁK József: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok. Társadalom és honvédelem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos folyóirata, 2013/3–4. szám, Bp., 2014.
- DEÁK József: Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3
<http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf>
- FINSZTER Géza: A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívája. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1998/1
- FÓRIZS Sándor: Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban. <http://www.forizs-sandor.hu/pdf/42.pdf>, 109. o.
- GY.T. : A szicíliai partraszállás előkészítése. Belügyi Szemle 1963/ 4
- HALÁSZ Kálmán: A Német Demokratikus Köztársaság határőrsége és a Belügyminisztérium fegyveres erői. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1969/9. szám
- HORVÁTH István: 5 éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1958/1
- JANZA Frigyes: A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. Határrendészeti Tanulmányok, 2004/, In: Hautzinger Zoltán Rendészettudomány és rendőri kutatás, Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1
- KARAKOZOV: A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/11. szám, 97.o.
- KORINEK László: Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1
- KOVÁCS Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.): A rendészeti szervek vezetés és szervezélmélete. Budapest, NKE RTK, 2014
- KUTIKA Károly: Egy éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1,
- M. SZABÓ Miklós: A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956. Zrínyi Kiadó, Bp., 2004.
- M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2008.
- M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970-1979. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2010.
- MÜLLER Rolf: Belügyi információs jelentések, 1964–1990. In: Gyarmati György (szerk): Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003. Sorozatszerkesztő Kónyáné dr. Kutrucz Katalin, Budapest, 2004.
- NAGY József: A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990.
http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf , 2012,

- PAP János: A Belügyi Szemle elé. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1
- RÁTKAI György: Fizika a kriminalisztika szolgálatában. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/12
- RUDAS György: A bűnügyi és az őrszolgálat együttműködésének néhány kérdéséről. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1
- SALLAI János: Egy idejét múlt korszak lenyomata, a vasfüggöny története. Budaörs, Hanns Seidel, 2012.
- SZALMA László: A Tudományos élet rovat új célkitűzései. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1
- SZEPEŠ Ödön: Néhány probléma az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1968/10. szám
- SZÉKELY János: Jelentés a nyugati határszakaszon kiépített elektromos jelzőrendszer műszaki-technikai állapotáról, alkalmazásának tapasztalatairól. http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm, (1987)
- SZEMENYEI PÁL: Visszaélési lehetőségek a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/12. szám
- TEKE András: Aurea Mediocitas. <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/teke.pdf>,
- ZICH, ZDENEK: A határőr tisztetek feladatai az újonckiképzésben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0023.sz. parancsa, Bp.1962. 07. 18. (ÁBTL)
- A BM IV/I. (Tanulmányi és Propaganda) Csoportfőnökség ügyrendje. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)
- A BM külső – a lakosság körében végzendő propagandamunkának, 77–80 évekre szóló irányelvei. (ÁBTL)
- A BM III/IV. Csoportfőnökének 02. számú intézkedése, Bp., 1976. május hó 12-én (ÁBTL)
- A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2, 1964/3, 1966/5, 1968/7, 1968/8, 1968/9, 1970/11, 1971/12, 1971/15, 1972/14. számok
- Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1, 4, 1977/1, 1998/1, 2011/1.
- Rendőr ORFK Szóvivői Iroda Belső szakmai Intranetes lapja, 2013/1–3.
- Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 1954/1,
- http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2
http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf
- http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500125.
- http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm
- <http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html>